

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges med 122 stemmer mod 13; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning angående beretning om atomenergikommissionens virksomhed i tiden fra 1. april 1965 til 31. marts 1966.

(Udvalgets betænkning med tilhørende forslag til folketingsbeslutning (nr. IX), findes i tillæg B. sp. 99).

Sagen sattes til forhandling.

Niels Matthiasen: Med den foreliggende beretning i hånden savner man i hvert fald ikke læsestof, og jeg må gå ud fra, at undervisningsministeren og hans embedsmænd bestemt heller ikke har savnet arbejdsstof, men måske nok tid i forbindelse med de besvarelser, de har måttet give til udvalgets mange spørgsmål. Til gengæld har det givet en fornemmelse af betydningen af den indsats, der gøres i atomenergikommissionen og gennem forsøgsarbejdet på Risø. Jeg begrænser mig udtrykkelig til at sige en fornemmelse, for selv med mobiliseringen af alle sine evner må man indrømme, at dette område er noget, der i høj grad kræver specialviden og uddannelse. Tillid og tiltro til de mennesker, der står bag beregningen, er nødvendig. Begge dele, synes jeg, er berettigede på baggrund af det foreliggende materiale, men også på bag-

grund af atomenergikommissionens sammensætning med en bred repræsentation fra videnskaberne, elværkerne og industrien, foruden at andre samfundsinteresser også er repræsenteret.

Der er ingen grund til at genoplive den diskussion, der har været i udvalget; det kunne jo forårsage eksplosioner, og det skal man passe på, når man beskæftiger sig med atomer. Jeg skal kun understrege, at mit parti er tilfreds med atomenergikommissionen og vi har anmodet Risøs direktion om at udarbejde et motiveret arbejdsprogram for Risø for en årrække, sådan som det blev besluttet i 1963, at tage det grundlag, der i 1957 blev etableret for samarbejde mellem industrien og atomenergikommissionen, op til prøvelse og også at overveje, om der skal foretages ændring af grundlaget, hvis nogen industri skulle have en urimelig fordel af samarbejdet med Risø. Det er også helt i orden, at atomenergikommissionen fortsat igennem de foreliggende muligheder vil yde bistand til erhvervslivet, endda udvidet uden for det nukleare område.

Men jeg vil samtidig understrege, at man ikke kan måle arbejdet på Risø i kroner og øre inden for skarpt afgrænsede tidsintervaller. Selve formålet med Risøstationen er, at det skal være et center for bredt videnskabeligt og teknisk forskningsarbejde af betydning for naturvidenskaben, for teknikken samt for kommende atomværkers drift. Det understreger klart, at der er tale både om grundforskning og erhvervsforskning; men hvornår kan man klart sige, hvilken nytte man har af de forskellige forsøg? Hvor mange timer brugte ikke f. eks. Alexander Fleming til måske tilsyneladende nytteløse forsøg, inden penicillinets virkning var påvist? Det er ikke et enten-eller, men det er et både-og. Det er både langsigtede opgaver og kortsigtede opgaver, der skal løses. Dertil kommer, at eksisterende forsøgsstationen på Risø ikke, ville man have været nødt til på de højere læreanstalter at oprette en række laboratorier til løsning af forskellige opgaver, som nu løses af

[Niels Matthiasen.]

Risø. Grundlaget er i orden, hvad der fremgår af de tilkendegivelser, der er kommet både fra industrien og videnskaben, og med grundlaget kommer forhåbentlig også det rigtige arbejdsklima i den forstand, at forskere, teknikere og funktionærer er klar over, at der hos et flertal i dette ting og i hvert fald i mit parti er både tillid og tiltro til deres arbejde og deres resultater.

Jeg skal på socialdemokratiets vegne anbefale beretningen til godkendelse.

Johan Philipsen: Jeg skal i anledning af mindretalsudtalelsen i beretningen fremsætte følgende betragtninger med én meget konsekvent gennemgående linje: et forsøg på at se frem i tiden, et forsøg på at se Risø i fremtidens perspektiv.

Må jeg først fremsætte en for så vidt meget personlig betragtning. Jeg er født i et erhverv, hvor forskning og forsøg og en hurtig udnyttelse deraf har været en bestanddel af hverdagen. Jeg er i mit livsværk bestandigt blevet mindet derom, mindet om, at det er en forudsætning for at have konkurrenceevne, en forudsætning for at overleve erhvervsmæssigt. Jeg har så sent som for 3 dage siden været håndfast mindet mine egne om, at vanskeligheder på nye områder kun kan løses ved forskning og forsøg. Jeg vil gerne have det sagt, for vi skal jo ikke gøre det mere kompliceret, end det er. Jeg betragter forskning ganske elementært som det at erhverve ny viden, og jeg er for så vidt enig i den forskellige definition af forskning og målforskning; men de glider jo næsten umærkeligt over i hinanden, og den skarpe opdeling kan ikke foretages.

Om størrelsen af udgifterne til Risø følgende betragtninger: de udgør vel i øjeblikket 7-8 pct. af de samlede forskningsudgifter i landet. Jeg følger skyndsomst til, at opgørelsen er behæftet med betydelig usikkerhed.

Jeg skulle i øvrigt også gøre et forsøg på i anledning af venstres mindretalsudtalelse at lukke nogle døre, der kunne give anledning til misforståelse, og derfor følgende: undervisning og forskning er jo siamesiske tvillinger, og deres videre virke her i landet må helt og holdent være afhængigt af, om vi har eller får egnede personer på dette eller hint område. Derudover stiller et land med

en befolkningsstørrelse på $4\frac{1}{2}$ million os jo ustandselig over for et valg mellem flere muligheder. Det valg kan selvsagt aldrig være helt rigtigt, men vælges skal der jo. Forskningens Fællesudvalgs beretning, som kommer til behandling en anden dag, fortæller efter min mening meget rigtigt på næsten hver anden side om valgets vanskelighed, men valgets nødvendighed.

For så vidt har jeg anledning til at glæde mig over beretningens omtale af de internationale forbindelser, men jeg vil gerne føje en anden betragtning til. Hvilke krav stiller fremtiden til os i en verden, hvor de store magter, Sovjetunionen og USA, på mangfoldige områder med hensyn til udviklingsforskning i meget hurtigt tempo fjerner sig fra Europa? Det er mit ønske at få sagt, at koordination med hensyn til udviklingsforskning må være noget af det, vi i de kommende år skal lægge vægt på, helst på europæisk plan, subsidiært på nordisk plan. Dermed være dog ikke sagt, at de alle skal være under ét tag, selvfølgelig ikke.

Og så det næste spørgsmål: hvorfor har vi i Danmark haft en Risødebat, og hvorfor har man i nogle af de andre lande haft en debat, der ligner den danske Risødebat til forveksling? Efter min mening af flere årsager. For det første fordi vi alle har deltaget i en fejlurdering, ikke af atomalderen, heller ikke af forventningen om den tekniske udvikling, men af det tempo, der kan blive kommercielt forsvarligt for os. Og så er debatten her i landet ligesom i andre lande tilsat en god portion national forfængelighed. National forfængelighed er en god ting, den er jo en del af et lands naturlige selvo-pholdelsesdrift; men når den rører sig i et område, der skal have så stor kommerciel betydning i denne verden, som hurtigt bevæger sig imod yderligere arbejdsdeling, så er den efter min mening en svahed.

Må jeg også gøre opmærksom på, at arbejdet på dette område har en meget stærk militær islæt, fordi stormagterne satser så voldsomt på atomenergians udvikling.

Vi har skabt forventninger, som ikke kan holde, skabt forventninger med hensyn til nytte for elværker og industri, som efter min mening ikke kan holde. Jeg vil gerne have sagt ganske klart, at jeg blankt erkender, at elværkerne i deres stillingtagen

[Johan Philipsen.]

har været med til at skabe disse forkerte og falske forventninger. Vi har bevæget os over tre faser, hvor den første hed: vi håber, at atomkraftværker kan betale sig, den næste: vi tror, de kan betale sig, og så er vi altså nået til den mere håndfaste: vi stiler imod et tidspunkt, hvor vi ved de kan betale sig.

Min hovedindvending imod situationen til dato har altså været den, at vi i for høj grad har ladet os blænde af ordet „dansk“, af hensyn til bygning af danske elværker, af hensyn til produktion af industrivarer for det danske marked.

Vi vil stadig have en vis difference i synspunkterne; hvis jeg skal trække dem hårdt op, kunne jeg måske gøre det ved at sige, at Risø siger til elværkerne, at de er hovedaftagere af Risøs resultater, mens nogle af os har sagt, at Risø har en beskednen værdi for elværkerne. Hvorfor denne forskel, som vi skal have ryddet af vejen hurtigst muligt? Efter min mening er det en forskel i grundsynspunkter. Og hvor bevæger vi os hen? I hurtigt tempo imod videre international specialisering og international industrialisering, og det har bl. a. medført, at f. eks. ELSAM har udsat den foreløbige beslutning om det kommende atomkraftværk til igangsættelse i 1977, hvorefter de sjællandske værker meget klart siger: „After you, Sir“ — de vil altså ikke i gang før ELSAM.

Jeg beder ministeren lægge mærke til, hvad de økonomiske professorer i slutningen af atomkraftudvalgets betænkning har sagt, og så vil jeg i øvrigt føje følgende betragtninger til. Når jeg ser på udviklingen, konstaterer jeg, at vi elværksmæssigt stadig delvis er på et håndværksstade. Vi skræddersyr elværker, konstruerer for lejligheden, belastningen osv., med et til dato meget håndfast motiv: et mindre kalorieforbrug pr. kWh — men dette motiv er jo delvis borte. Desværre har vi så over for offentligheden og over for Risø sat et nyt motto på dagsordenen på baggrund af den dyre ELSAM-kraftimportundersøgelse, som ikke må opfattes som elværkernes bibel, for jeg kan ikke se andet, end at de forudsætninger, der findes deri, meget hurtigt vil ændre sig. Dette motto var „differentieret udbygning“. Jeg har ikke tid til at gå i enkeltheder med det, men jeg ser for mig, at den næste fase

antagelig som motto vil få „standardisering“. Når man læser, at vi stadig har 20 turbinefabrikker i Europa, medens man i USA har 3, så spørger man om, hvor længe denne udvikling kan holde. Man læser jo, at General Electric og Westinghouse nu siger: „I kan få 3 atomkraftværker af en forud bestemt størrelse, og de koster så meget. Men hvis I vil have nogen efter jeres eget ønske og behov, gælder der en anden takst, som er meget væsentligt højere“.

I mine betragtninger er der også et andet hensyn: man borer efter gas fra Humberflodens munding og til langt ind i Nordholland; men den nationale forfængelighed, som elværkerne i nogle år også havde deres del af, er den, der efter min mening har spillet os et puds i denne sag. Den har fået os til i fællesskab at opstille forventninger, som ikke kan holde i de kommende års Danmark, og derfor skal vi hurtigst muligt bort fra denne nationale forfængelighed, fra troen på, at man ved hjælp af statens penge kan fremelske dele af erhvervslivet med speciel produktion for det danske marked. Jeg vil gerne have sagt, at jeg ikke er håndsky med hensyn til forholdet imellem stat og erhverv, tværtimod; jeg ser gerne en udvikling ad den vej, men så må mottoet være „produktion for det frie marked, der udvikler sig foran os“.

Og så yderligere følgende betragtninger — de kan i hvert fald ikke misforstås: man slår ikke maskinen i stykker, når man har erhvervet den, selv om man blankt erkender, at den af hensyn til andre ting godt kunne have været købt noget mindre, og venstre slår ikke Risø i stykker. Jeg har glædet mig over den forskerstab, der er samlet dér, og jeg har glædet mig over den stabilitet, der er, men vil gerne have sagt: et Europa med behov for koordination, det er det, der ligger foran os.

Til allersidst følgende betragtning: når vi ser på Europa som sådant, har udviklingen været den typiske, at det er grundindustriene, altså dem, der er knyttet til kul og jern, der er nødlidende i øjeblikket, medens de andre har haft industriel fremgang og succes, og det har jo været en vældig god tilstand for det industrielle Danmark og er efter min mening hovedårsagen til den vældige industrielle fremgang, vi har haft. Vi har altså på dette område haft medvind i

[Johan Philipsen.]

helt utrolig grad. Når jeg så overfører denne betragtning på Risøs forhold, konstaterer jeg med megen glæde, at Risø er bredt anlagt. Hvorfor så dog satse på et område, hvor stormagterne af andre grunde lægger så mange kræfter i? Motivet „det danske marked“, „den nationale forfængelighed“, det synspunkt skulle vi i de kommende år helst komme bort fra.

Jeg beder om, at man lægger mærke til det positive indhold i denne tale, lægger mærke til mit forsøg på i dagens debat at komme med et indlæg, hvori jeg prøver at se frem i tiden. Dette skal også opfattes som en venlig hilsen til undervisningsministeren.

Knud Thomsen: Da arbejdet påbegyndtes på forsøgsstationen Risø, var erfaringerne om atomenergiens fredelige udnyttelse kun få år gamle og muligheder og problemer langt fra kortlagt, hvad de i øvrigt ikke er den dag i dag. På denne baggrund var det rimeligt, at det måtte volde vanskeligheder at forme linjerne for arbejdet her i landet. I et større land med større industrielle muligheder ville man vel i begyndelsen have sigtet langt mere håndfast på forskning omkring muliggørelsen af bygningen af selvstændige atomkraftværker. Jeg ved ikke, om tankerne i de første år kan have kredset omkring denne mulighed — tanken er i alt fald aldrig fremsat fra ansvarlig side.

Efter de forløbne års udvikling, hvor man har måttet føle sig frem på mange måder, hviler Risøs arbejde nu på, skal vi sige 3 grundpiller: den grundvidenskabelige forskning, i øvrigt i samarbejde med andre videnskabelige institutter, den mere anvendelsesbetonede forskning, der skal gøre det muligt for dansk industri, efterhånden som den måtte magte det, at optage produktionen ikke af atomkraftanlæg, men af de mange, mange komponenter, der på forskellig måde indgår i sådanne anlæg — og her må man jo i allerhøjeste grad se hen til, at der også skulle foreligge betydelige eksportmuligheder — og endelig som Risøs tredje formål: at følge atomenergiens fredelige udnyttelse til energiproduktion.

Herudover kommer endelig hele Risøs — eller vel snarere atomenergiudvalgets — ansvar igennem Risø: forsikring af befolkningen i den atomtid, der forestår, og som før eller

siden naturligvis holder sit indtog i dette land ved oprettelsen af atomkraftværker. Selv om disse købes udefra, sandsynligvis med dansk industri som underleverandør, kan naturligvis ingen regering undlade at sikre, at den fornødne viden og ekspertise bl. a. til sikring af befolkningen er til stede på det tidspunkt, da vi første gang skal bygge et atomkraftværk. Det brede, almindelige, samfundsmæssige sigte, der ligger her og ved andre lignende ting, synes at være gået helt i glemme i den debat, der med mellemrum har stået omkring Risø. Denne debat har hovedsagelig drejet sig om Risøs forhold til erhvervslivet, industrien, på den ene side og den fremtidige kraftforsyning på den anden side, og jeg håber, at forholdene efterhånden er afklaret i disse to henseender.

Jeg har lyttet med største interesse til hr. Johan Philipsens betragtninger og kan fuldt ud tiltræde, at der naturligvis må være kommet en meget stor usikkerhed ind i billedet med hensyn til, hvornår elektricitetsværkerne, der jo er økonomisk ansvarlige for landets energiforsyning, kan gå ind som atomkraftværker.

Jeg kan også se, at gasfundene kan betyde forfærdelig megen usikkerhed i tidsfaktoren. Jeg ved fra Holland, at havde man gjort sine gasfund nogle år tidligere, havde man muligvis set anderledes på mange forhold. Men man må vel sige i Danmark, som man har måttet sige i Holland, at man ikke kan tage sin atomforsøgsstation op af lommen, når man har brug for den, og putte den ned i lommen igen. Der må naturligvis ske en koordination af mulighederne også i tidsmæssig henseende, således at man tager hensyn til de praktiske muligheder for at bygge atomkraftværker; jeg tror imidlertid ikke, der ligger nogen grøft, nogen afgrund, imellem de betragtninger, hr. Johan Philipsen fremsatte, og de synspunkter, man i øvrigt ville kunne komme til i folketingsudvalget eller atomenergikommissionen.

Hr. Johan Philipsen talte, og talte med rette, om koordinationen af forskning, industriel udnyttelse og udlandets bestræbelser. Man må også have lov til at pege på, at meget vigtig er koordinationen af det videnskabelige arbejde indadtil. Der forekommer det mig at man ikke fuldt ud har set på

[Knud Thomsen.]

den koordination, der faktisk har fundet sted. I den offentlige debat forekommer det mig, at man ganske har overset og ikke tilstrækkeligt lagt vægt på den henvendelse, som 40 forskere, så vidt jeg husker i november måned, rettede til undervisningsministeren, og som senere blev offentliggjort.

De 40 forskere anfører heri, at det lige siden 1956 var klart, at Risø i lighed med, hvad der var tilfældet i andre lande, foruden sin rolle i bestræbelserne for atomenergiens industrielle udnyttelse også havde forpligtelser over for udvikling af beslægtede områder af grundvidenskaben. Forskerne tilføjer, at et samarbejde mellem Risø på den ene side og universiteterne og de højere læreanstalter på den anden side blev etableret kort efter anlæggets bygning, således at der i dag eksisterer en udstrakt kontakt mellem Risø og en række grundvidenskabelige forskningsinstitutter inden for naturvidenskab, medicin og landbrugsvidenskab, baseret dels på Risøs tekniske udstyr, specielt reaktorerne, dels på Risøs specialviden; på undervisningsområdet bidrager Risø gennem afholdelse af kursus og ved uddannelse af specialeleverende og stipendiater, ligesom Risøs specialister underviser på de højere læreanstalter.

Videnskabsmændene tilføjer i deres offentliggjorte henvendelse til undervisningsministeren, at man gerne vil fremhæve vigtigheden af den grundforskning, der udføres på Risøs afdelinger på institutionens eget initiativ, idet der her arbejdes inden for en række discipliner, der på grund af deres meget specielle krav til forskningsudstyr ellers kun vanskeligt kunne placeres inden for rammerne af de enkelte højere læreanstalter. De 40 forskere tillægger denne berigelse af forskningsmiljøet i Danmark stor betydning og slutter med at påpege, at det vil få alvorlige konsekvenser for de fag, de 40 forskere repræsenterer, dersom betingelserne for Risøs videre udvikling inden for disse områder forringes. Jeg synes, det er værd at pege på og stærkt understrege denne henvendelse.

Vi har jo i de sidste mange år, vel hovedsagelig efter krigens afslutning, gang på gang måttet høre om og se, at danske videnskabsmænd ikke fandt kårene i dette lille land tilfredsstillende for deres forsker-

trang og drog til udlandet, hvor de kunne finde bedre arbejdsvilkår, og hver gang har vel enhver, der har kendskab til disse ting, med en vis bitterhed måttet erkende det tab, det betød for landet, når dygtige unge forskere på denne måde rykkede deres telt-pæle op. Jeg synes derfor, det er ganske rimeligt at pege på, at det med Risø dog er lykkedes at bygge et institut op, der i højeste grad har kunnet bevare danske videnskabsmænd og muliggøre deres deltagelse i forskningen omkring atomenergiens fredelige udnyttelse i Danmark og vel at mærke i et dansk institut, der dermed er kommet til at stå som en videnskabelig pryd for landet.

Jeg skal slutte mig til andre udtalelser, der er fremsat i dag, om, at dette institut og den kreds af forskere, der arbejder dér, fortjener arbejdsfred, og jeg kan på mit partis vegne indstille atomenergikommissionens beretning til godkendelse.

Morten Lange: Jeg har ikke forfærdelig mange bemærkninger at gøre om Risø ved denne lejlighed. Det synes, som om den diskussion, der herskede her i huset sidste år, nu kun i beskednen grad overlever i Danmarks radio og andre steder; herinde har vi, så vidt jeg kan se, fået noget fastere grund under fødderne, og det, vi vel især må glæde os til, er, at vi ganske snart får en endnu fastere grund under fødderne ved den femårsplan, som man fra atomenergikommissionens side nu regner med at have lagt sidste hånd på. Jeg venter ikke, at en sådan femårsplan skal være et dokument, der bliver skrevet med ildskrift eller med skrift af anden, mere bestandig karakter; den må formodentlig ændres ret hyppigt; men det, som er vigtigt, er, at når man har en sådan planmæssig koordinering, er det nemmere for andre institutioner at knytte an til Risøs arbejde, og jeg tror, det må siges, at det er et ganske betydeligt fremskridt.

Jeg tror også, vi må konstatere, at Risø har haft en ganske afgørende betydning i dansk teknologi og for den danske teknologiske udvikling. Jeg tror, det er et af de helt afgørende punkter, at vi her er med til at mindske det teknologiske spring, som ellers er ved at skille USA fra en række af de øvrige forholdsvis fremskredne nationer. Hvis vi ikke er nogenlunde med på det område, vil

[Morten Lange.]

det hurtigt vise sig, at vi bliver distanceret på mange andre også.

Det er vistnok en lykkelig balance, vi har valgt, hvad angår international og national udvikling af atomstationer. Det har jo vist sig, at det internationale samarbejde støder på ganske betydelige vanskeligheder i tilrettelæggelsen. Euratom er ikke helt, hvad den har været med hensyn til, skal vi sige public appeal; folk i Europa har måske nok lidt mere tiltro til, at det internationale samarbejde er en overbygning, og at grundpillerne må være, hvad man i hvert enkelt land kan få taget sig sammen til at lave. Dette gælder, så vidt jeg kan se, i noget højere grad, end vi på et tidligere tidspunkt af atomforskningen mente.

Men som sagt: jeg synes ikke, der er grund til at tage de store diskussioner om Risø just nu, da vi ved, at femårsplanen er undervejs. Det er ganske klart, at også andre steder har de deres planlægningsvanskeligheder; selvransagelse i planlægningen er en god ting.

Hr. Johan Philipsen gjorde det jo ganske klart, at planlægningen fra elektricitetsværkernes side i denne sag ikke er nem; det er heller ikke nemt at planlægge for atomenergikommissionen, men jeg tror, at vi har så stort et område at planlægge ind i, at jeg er temmelig sikker på, at nettoinvesteringen, selv om den er stor, vil vise sig at have været et godt og rigtigt, selv om det i sin tid var et særdeles dristigt, skridt.

K. Helveg Petersen: Det er kun rimeligt, at offentligheden interesserer sig for, hvad der foregår på Risø. Jeg tror, vi skal være taknemlige for, at man i pressen og i diskussioner i almindelighed beskæftiger sig med forskningsproblemer, herunder de problemer, der rejser sig omkring Risø. Som alle andre offentlige institutioner må Risø naturligvis være forberedt på, at folketinget anvender kritisk sans ved vurderingen af institutionens virksomhed.

Det spørgsmål, der har været noget centralt i folketingsudvalgets behandling af atomenergikommissionens beretning, er samarbejdet med erhvervslivet, og det er for så vidt rimeligt nok, når man ser på udgangspunktet for det, der førte til starten af Risø. Det fastslås i folketingsudvalgets betænk-

ning, at flertallet ikke mener der er nogen uoverensstemmelse mellem atomenergikommissionen og erhvervslivet ud over de mindre divergenser, der må anses for naturlige. Men man henstiller i den forbindelse, at kommissionen gennemgår det i 1957 etablerede grundlag for samarbejdet med erhvervslivet for at se, om der er behov for justeringer.

I en udtalelse fra 1. november 1966 giver nogle af atomenergikommissionens medlemmer — medlemmer med særlig tilknytning til dansk industri — udtryk for deres tilfredshed med den debat, der har været ført, og de siger i slutningen af udtalelsen:

„Det må hilses med tilfredshed, at der nu fra alle sider synes at være enighed om at udforme arbejdet på Risø med dette sigte, og vi henstiller, at der herefter gives forsøgsstationens ledelse mulighed for i det rette arbejdsklima at tilrettelægge de kommende års virksomhed med hensynet til de indvundne erfaringer og de i den stedfundne debat fremsatte synspunkter.“

Med hensyn til de krav, som mindretallet har formuleret i en række punkter i beretningen, kan det siges, at Risø i væsentligt omfang opfylder de krav, der stilles; men der er formuleringer, der er lovlig bastante. Det vil næppe være muligt at opfylde kravet i punkt 3 i mindretallets opregning om, at man af Risøs regnskaber i det væsentlige skal kunne se, hvad de forskellige i programmet anførte arbejder har kostet, inkluderet deres andel i fællesomkostningerne. Det vil være meget svært at gøre op, og jeg tror, det vil føre til en overordentlig stærkt udbygget administration.

Det er rigtigt, som hr. Knud Thomsen gjorde opmærksom på, at man ikke i tilstrækkelig grad i den offentlige debat har været inde på den betydning, Risø har for forskningen i almindelighed gennem det samarbejde, der finder sted mellem Risø på den ene side og universiteterne og de højere læreanstalter på den anden. Jeg vil også gerne henlede opmærksomheden på, hvad videnskabsmændene siger i deres henvendelse af 30. november 1966, hvor de netop stærkt kommer ind på alle de områder, hvor et samarbejde finder sted, og understreger, at hvis Risø ikke eksisterede,

[K. Hølvæg Petersen.]

måtte man i tilslutning til de højere læreanstalter oprette en række laboratorier til løsning af de opgaver, der nu klares af Risø. Jeg skal ikke gentage, hvad videnskabsmændene har sagt, men blot henlede opmærksomheden på det, fordi jeg synes, at de betragtninger må stærkere frem i vurderingen af Risøs arbejde.

Når man taler om de 50 mill. kr., der anvendes på Risø, og, som det jo sker, hvad der i og for sig naturligt nok, fremhæver de mangler, der findes bl. a. ved Københavns universitet, må man i samme åndedrag gøre opmærksom på, at havde man ikke haft Risø, måtte der andetsteds sættes ind med store midler, og jeg er ikke sikker på, at der ville opnås store besparelser derigenom — alt sammen naturligvis under forudsætning af, at vi ønsker at være med i forskningen på disse felter.

Hvis man mener, at man skal overlade det til de større nationer, og hvis man mener, at vi skal indrette os på at udnytte den viden og de erfaringer, der stilles til vor rådighed, de erfaringer og den viden, man høster og indvinder andetsteds, ja, så er det naturligvis et standpunkt, at vi skal holde os tilbage; men det er ikke et godt standpunkt. Vi må simpelt hen deltage i de almindelige bestræbelser for at afdekke ny viden, og det er, som både hr. Knud Thomsen og hr. Johan Philipsen var inde på det, en nødvendighed af hensyn til ønskeligheden af at fastholde unge, begavede forskere; så kan man godt kalde det for national forfængelighed, men det er også en national nødvendighed, at vi er i stand dertil.

Det ville i øvrigt også vise sig, at dersom vi ville nøjes med at udnytte andres viden og erfaringer, ville vi komme ud for betydelige problemer. Hr. Knud Thomsen var inde på det og pegede med rette på, at hvis vi her fik atomdrevne værker, som vi har fået leveret fra udlandet, ville det under alle omstændigheder være nødvendigt, at vi havde et sted, hvor man intenst arbejdede med en række af de problemer, der melder sig ved at have atomdrevne værker inden for dansk område. Jeg tænker her først og fremmest på alle de beskyttelsesforanstaltninger, der måtte tages.

Lad mig føje til, når man taler om omkostningerne ved Risø, at der jo ikke i de senere år er sket nogen udvidelse af Risøs aktiviteter. Budgettet er kun steget i det omfang, som prisstigninger har gjort det nødvendigt, og der er ikke tale om, at Danmark sammenlignet med lande, som vi i øvrigt ønsker at sammenligne os med, med hensyn til økonomiske ofre indtager nogen førerstilling på dette felt.

Det er vigtigt, at der på alle forskningsområder er et godt samarbejde med andre lande, som foregående ordførere har understreget; jeg tænker her på det nordiske samarbejde, der er under konstant observation, men også på et bredere europæisk samarbejde. Vi må vel i det hele til at tale om globalt samarbejde, når der er opgaver af en sådan størrelsesorden, at de ikke kan løses på europæisk basis, men at der må finde et globalt samarbejde sted; der er mange opgaver, vi slet ikke kan magte, og hvor vi må gå ind i fælles bestræbelser. Netop set på baggrund af disse fælles bestræbelser får en dansk indsats en særlig placering, og vi kan ikke unddrage os denne indsats.

Jeg tror, vi står over for en periode, hvor det er nødvendigt, at vi bedre end hidtil søger at forstå den nøje sammenhæng, der er imellem forskning og økonomisk udvikling. Det er vigtigt, at vi har øjnene åbne for denne sammenhæng her i det høje ting, og det er vigtigt, at befolkningen får øjnene op derfor. Hertil kan netop det udvalg, som nu arbejder sammen med forskerne, bidrage.

Jeg vil gerne udtrykke håbet om, at der nu sikres Risø og de mange dygtige medarbejdere, Risø har, arbejdsro i den forstand, at der ikke hvert år skal føres en art principdebat om berettigelsen af de aktiviteter, Risø beskæftiger sig med.

Jeg kan på det radikale venstres vegne anbefale beretningen til godkendelse.

Niels Westerby: Forskningen er en drivende kraft i udviklingen, og derfor må Risø også påkalde den allerstørste opmærksomhed herinde. Vi kunne vel nok i nogle få år undgå at få uheldige praktiske virkninger af det, hvis vi ikke havde Risø, og de gode virkninger af Risø vil først vise sig

[Niels Westerby.]

på noget længere sigt; det gælder i hvert fald praktisk, men måske ikke videnskabeligt eller forskningsmæssigt set.

Vi kan godkende beretningen, og vi har tillid til, at arbejdet på Risø vil fortsætte på den bedste måde. Det er vel ikke kun et spørgsmål om de resultater, man hurtigt kan påvise på Risø, men også et spørgsmål om de langsigtede resultater, der kommer ud af det. Endelig kan man vel ikke engang stille det sådan op, at man siger, at valget for os står imellem, om vi skal have vor egen forskning og praktisk anvendelse af denne, eller om vi i stedet skal udnytte de resultater, der opnås i de store lande. Jeg tvivler på, at vi her i landet overhovedet ville være i stand til at udnytte de resultater, der opnås i de store lande, hvis vi ikke havde skabt et vist grundlag selv, og det er vel også i det perspektiv, man må se Risø.

Det er måske nok ikke helt rimeligt at sige, at vi ikke en gang imellem skal have en debat om Risø; men det vil vel være rimeligt at vente med en virkelig intensiv debat, indtil vi har set den plan over 5 år, som er under udarbejdelse. Den vil sikkert give et bedre grundlag at diskutere spørgsmålet på.

Vi fra vor side ønsker dog snarere at gå i retning af at udvide forskningsvirksomheden end at følge den almindelige tendens herinde til at stille det spørgsmål, om vi kan barbere den noget.

Undervisningsministeren (K. B. Andersen): Jeg siger tak for de bemærkninger, der er faldet her fra talerstolen i denne debat om Risø. Når jeg tænker på nogle af de drøftelser, vi har haft, er jeg glad for, at debatten i dag i så vældig høj grad, som tilfældet var, har samlet sig om fremtiden og om det fremtidige arbejde på Risø.

Netop i forbindelse med fremtidsplanerne er det naturligt at gøre en bemærkning og give en oplysning om den femårsplan, som blev efterlyst af hr. Niels Matthiasen, hr. Morten Lange og hr. Niels Westerby. Et af de spørgsmål, der har optaget sindene, er jo, hvordan det gik med den femårsplan, der blev bebudet i 1963, da man sidste gang havde en større undersøgelse af Risøs forhold. Jeg vil gerne gøre opmærksom på også på grund af den offentlige diskus-

sion, der har været om denne Risøplan, at det, man drøftede i 1963, var en række forudsætninger, der skulle være opfyldt, og når disse forudsætninger var opfyldt, skulle man i fortsættelse deraf udarbejde en femårsplan. Bl. a. var det helt nødvendigt for at kunne udarbejde en mere langsigtet plan, at der blev noget mere klarhed over, hvad man bl. a. fra elværksside tænkte sig med hensyn til den fremtidige udvikling.

Som det også blev oplyst i udvalget i fjor, fik vi fra atomkraftudvalget den betænkning, som simpelt hen var forudsætningen for, at man kunne komme til at lave en fremtidig plan for Risøs arbejde i de kommende år. Den blev afleveret den 31. august 1966, og umiddelbart efter at denne plan var afleveret til atomenergikommissionen, gik man i gang med 5 års programmet uden ophold af nogen art. Jeg kan oplyse — da det måske kan have en vis interesse næsten at have dato på det — at arbejdet er meget vidt fremskredet, og at man regner med at kunne forelægge dette arbejdsprogram for de kommende år på det møde, som atomenergikommissionen holder i april — det ordinære aprilmøde den 12. april. Jeg siger det kun for at understrege, at denne femårsplan altså simpelt hen er blevet udarbejdet så hurtigt, som det overhovedet lod sig gøre, da forudsætningerne først var til stede, og at det tilsagn, der er givet om at udarbejde en sådan plan, altså fuldt ud er blevet holdt.

Hr. Johan Philipsen var inde på en række meget interessante betragtninger vedrørende Risøs fremtid, betragtninger, der vel i høj grad må ses ud fra hr. Johan Philipsens interesse for elværkerne, elproblemerne og i det hele taget udbygningen af vor elforsyning. Det er jo rigtigt, at et lille land stadig står over for valg, når det drejer sig om, hvor man skal sætte ind videnskabeligt; det er ikke alene et spørgsmål om penge, det er også et spørgsmål om mandskab. Jeg tror imidlertid, det er rigtigt at sige, at vi i Danmark i ganske høj grad er med på europæisk basis, hvor det er naturligt. Da vi nu er ved atomerne, synes jeg, det kan være naturligt, selv om det er en anden side af atomforskningen, at nævne CERN som et typisk eksempel på, at Danmark er med i europæisk og i nordisk samarbejde. Men hvad jeg navnlig vil tilføje,

[Undervisningsministeren.]

fordi det er helt afgørende, er, at man jo ikke kan tænke sig — det sagde hr. Johan Philipsen heller ikke — en dansk deltagelse i international forskning på disse store felter, uden at der er, hvad vi kan kalde et nationalt brohoved — hvis vi nu skal tale om det nationale — uden at der er en følgeforskning. Jeg tror nok, at vi i hvert eneste aktstykke, jeg har haft med at gøre i de år, jeg har været undervisningsminister, når jeg har skullet bede finansudvalget om et eller andet til international forskning, så altid enten direkte har opført beløb til den følgeforskning, der dermed blev nødvendig herhjemme, eller også har vi i hvert fald antydnet, at der ville komme krav om sådanne beløb. Jeg kan nævne, at vi senest i forbindelse med ESO-samarbejdet, som jeg er glad for vi fik så let igennem tinget for nylig, gjorde opmærksom på, at det gav nye muligheder internationalt; det drejede sig om opgaver, vi ikke kunne løse nationalt, men samarbejdet ville medføre visse muligheder herhjemme og også give nogle udgifter til en følgeforskning. Jeg tror ikke, vi på nogen måde er uenige om det; jeg har blot gerne villet pege på det, fordi det jo ikke er et enten-eller, men — hvis man vælger at tage del i europæisk, nordisk og anden international forskning — et både-og.

Hr. Johan Philipsen var inde på spørgsmålet om tempoet og sagde, at alle — der blev udtrykkelig sagt: alle — havde vurderet, skal vi sige højst forskelligt på forskellige tidspunkter, når det drejede sig om tempoet i opbygningen af atomkraftværker herhjemme. Jeg vil gerne heroverfor sige, at vi må vel i dette øjeblik fastholde det, som er konklusionen i betænkningen fra atomkraftudvalget, der kom her i efteråret — jeg siger: foreløbig fastholde det; det er det nyeste udtryk, vi har. Det hedder deri:

„De danske elværkers undersøgelse viser, at atomkraftens indpasning i det danske elforsyningssystem under visse forudsætninger vil kunne finde sted fra

omkring midten af 1970'erne, og at projekteringen af det første atomkraftværk kan blive aktuel om få år, formentlig inden 1970.“

Siden den tid har der været et møde i den arbejdsgruppe, der arbejder med de sikkerhedsspørgsmål, som bl. a. hr. Knud Thomsen var inde på, og man har senest på et møde i januar udtalt, at med henblik på det forberedende arbejde i sikkerhedsgruppen — og jeg er helt enig i de synspunkter, hr. Knud Thomsen dér anlagde — må regeringen, administrationen og de ansvarlige myndigheder sørge for at have den viden, der skal være til rådighed, og have den i rette øjeblik, og at det forberedende arbejde vedrørende denne sikkerhedsvurdering af atomkraftprojekter burde tilrettelægges sådan, at man i 1969 var rede til at behandle eventuelle konkrete ansøgninger om tilladelse til opførelse af atomkraftværker. I denne arbejdsgruppe er elværkerne jo også stærkt og godt repræsenteret. Det er altså nok rigtigt, at der har været en vis usikkerhed, men nu er der formentlig, så langt vi kan gøre det, skabt klarhed, i hvert tilfælde en foreløbig klarhed, med de bemærkninger, der er kommet fra atomkraftudvalget sidste efterår.

Det er vel nok rigtigt, når hr. Johan Philipsen siger, at der periodevis har været skabt vel stærke forventninger med hensyn til, hvad der kunne ske på det danske marked. Men også her vil jeg gerne have lov at anføre et citat fra atomkraftudvalgets betænkning, som jo i det hele taget er god læsning i forbindelse med netop de problemer, som hr. Johan Philipsen rejste. Der siges deri:

„Selv om dansk industri måske ikke i dag sigter umiddelbart imod et selvstændigt dansk reaktorbyggeri og derfor først og fremmest vil være interesseret i passende samarbejdsarrangementer med udenlandsk virksomhed inden for området, er det ikke givet, at det samme vil gælde ud i fremtiden, da man er indstillet på efterhånden at udøve en

[Undervisningsministeren.]

mere selvstændig indsats inden for området.“

Altså, man vil ikke lukke døren i for en fremtidig industriel udvikling, og det er jo dog industrifolk som direktør H. P. Christensen, direktør Knud Møller, direktør Sigurd Pedersen, direktør Stevenius-Nielsen og andre, der er med til at ville holde døren åben for en dansk indsats.

Der blev spurgt fra flere sider — jeg tror af både hr. Johan Philipsen og hr. Knud Thomsen — hvilken indflydelse naturgasfund vil kunne få på hele det område, vi arbejder med her. Det er der vel ingen der tør sige noget afgørende om — og slet ikke her i landet; men så vidt jeg er underrettet, ligger det sådan, at vel har naturgassen bl. a. i USA fået en ganske betydelig udbredelse, men hverken naturgassen eller forekomsten af billigere kul har været en hindring for den kraftige udbygning af atomkraftværkerne, som vi ved har fundet sted dér. Jeg har heller ikke indtryk af, at man i England afgjort tør udtale sig om, hvorvidt naturgassen får den virkning, at man skal udsætte udbygningen med kerneenergi. Men det afgørende er jo i og for sig, at der ikke er fundet naturgas i den danske del af Vesterhavet, og man kan også sige, at selv om der var fundet naturgas, er der jo endnu ikke taget stilling til, om det var den rette anvendelse af den at sætte den ind i stedet for kerneenergien; men det er klart, at de problemer må ses i sammenhæng.

Jeg noterede med glæde, at hr. Johan Philipsen understregede anerkendelsen af, at Risø er bredt anlagt, og jeg tror, det er meget vigtigt, at vi fastholder dette. Jeg ved, at der er lande, hvor man har lagt sine tilsvarende institutioner anderledes an, lagt dem mindre an på grundforskning, lagt dem mere an på en hurtig udbygning, og nu står man i en række af de lande, om jeg så må sige, med tømmermænd, fordi man fra starten for ivrigt satsede på en praktisk anvendelse, som viste sig ikke at komme, og til gengæld ikke havde udbygget så kraftigt med den brede forskning, som vi altså heldigvis har gjort det her i landet.

Jeg har allerede i forbindelse med hr. Knud Thomsens indlæg nævnt den vigtige opgave, der hedder sikkerhedsproblematikken. Rent bortset fra alle andre opgaver vil

alene den jo i meget høj grad berettigt til en dansk indsats.

Hr. Knud Thomsen nævnte, at det altid var beklageligt, når danske forskere rejste ud — jeg tror nu ikke, der blev sagt, at det altid var beklageligt, når forskere rejste ud, for en gang imellem er det jo udmærket; men hvis de rejser ud på grund af manglende danske forskningsmuligheder, kan man vel godt beklage det — og at Risø nu var i stand til at bevare danske videnskabsmænd. Jeg vil gerne føje til, at som hr. Knud Thomsen også ved, er Risø jo ikke alene i stand til at bevare danske videnskabsmænd, men vi har også set, heldigvis, at Risø i særdeles høj grad har været i stand til at tiltrække udenlandske videnskabsmænd; jeg tør ikke sige præcis, hvor mange udenlandske videnskabsmænd der har været på Risø i årenes løb, men formentlig et halvt hundrede stykker; tallet er i hvert fald af den størrelsesorden, og der er altid omkring en snes udenlandske videnskabsmænd, som deltager i arbejdet på Risø; det siger jo også en lille smule om Risøs internationale placering.

Jeg er enig med hr. Morten Lange i de bemærkninger, han gjorde om betydningen af, at vi tager del i den teknologiske udvikling i så høj grad, at vi kan prøve at formindske springet til de store magter. Da vi i fjor i januar havde videnskabsministermødet i Paris, var det stadige omkvæd: hvad gør vi her i Europa for, at vi ikke en dag, måske inden alt for evigt længe, skal være et anden eller tredje eller fjerde rangs område, når det gælder udviklingen på en række af disse forskningsfelter, i forhold til bl. a. USA og Sovjetunionen? Jeg tror, det er rigtigt, at også det synspunkt kommer med ind i debatten her.

Jeg skal ikke ved denne lejlighed komme ind på hr. Morgen Langes lille bemærkning om debatten i radioen, som jo unægtelig savnede noget balance. Det er hr. Morten Lange jo nærmere til at klare selv på rettested.

Hr. K. Helveg Petersen var inde på spørgsmålet om udgifterne, også set i forhold til andre områder, og sagde — og jeg var glad for, det blev nævnt — at der jo ikke på Risø i de senere år har fundet en, skal vi sige egentlig aktivitetsudvidelse sted. Målt i faste priser ligger udgifterne til Risø overmåde stabilt og deltager ikke

[Undervisningsministeren.]

i den kraftige udvikling, der har fundet sted på alle andre områder. Jeg skal ikke bebyrde tinget med mange tal, men vil alligevel gerne have lov at nævne et par enkelte. Hvis vi ser på udviklingen for de højere læreanstalter, viser det sig, at der over en 5-årig periode er sket næsten en tredobling af de bevilgede beløb. Hvis vi ser på Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd, viser det sig, at vi nærmer os en firdobling. For statens almindelige videnskabsfond nærmer vi os en tredobling. Det er altså meget store stigninger, der har været tale om. At det ikke er nok, ved alle; og at jeg ikke kan erklære mig tilfreds med denne udvikling, det ved man også. Hvis vi sammenholder atomenergikommissionens tal hermed, ser vi, at de løbende priser kun er steget med 60 pct.; det vil altså sige, at der for visse års vedkommende er tale om en faktisk nedgang i faste priser og for andres tale om lige akkurat balance.

Hvis vi sammenligner, som hr. K. Helveg Petersen også var inde på det, hvad Danmark bruger til atomforskning sammenlignet med, hvad vi bruger til anden forskning, og ser det i forhold til, hvad andre lande på samme måde bruger — tal, der selvfølgelig skal bruges med en vis forsigtighed, fordi man kan lægge det forskelligt an fra land til land — så er Danmark det land i Europa, hvis vi ser væk fra Finland, af de lande, jeg har tal for, der simpelt hen bruger relativt mindst til atomforskning i forhold til forskningen på andre felter.

Vi hører jo ofte om de problemer, Københavns universitet har, og jeg havde nær sagt, hvis det er tilladt at sige det på talerstolen: guderne skal vide, at det har problemer på grund af det kolossale studenterpres, det har. Men jeg vil dog gerne gøre opmærksom på — og det kan måske også på sin vis være nyttigt at nævne det — at hvis vi tager udviklingen bare i de sidste 2 år fra 1965-66 til det finanslovsforlag, der forhåbentlig bliver vedtaget i denne måned, så er der tale om en stigning alene på forskning og højere uddannelse med ca. 199 mill. kr., fra 490 mill. kr. til 690 mill. kr., altså en stigning af denne art på 2 år. Tager vi Københavns universitets udgifter, så er de i de samme 2 år steget med 40 pct. fra 112 mill. kr. til 156 mill. kr.

Jeg understreger igen — det behøver jeg vist ikke at sige her — at det er ikke, fordi jeg mener, det har fået de penge, der gør, at opgaverne kan løses på en rimelig måde, for det har det ikke, men det er dog sådan, at der på andre felter er foregået en ganske stærk stigning i udgifterne, fordi der også har været stigning i behovet, medens Risø udgifter samtidig har ligget på et meget stabilt niveau.

Jeg kan endelig nævne for at gribe det an fra mandskabssiden — for det er jo ikke alene et spørgsmål om penge, det er også et spørgsmål om mandskab, — at hvis vi ser udviklingen i forskertallene i de senere år, så er der stort set tale om en fordobling — det fremgår af forskningsfællesudvalgs beretning, som vi vel skal drøfte ved en anden lejlighed — og tager vi det samme femår for Risø akademisk uddannede personale, så er det ikke udvidet med én mand. Man kan jo altid diskutere, om Risø bruger for mange penge eller for få penge — det har vi været inde på i udvalget, og det kan vi også drøfte fremover — men der er altså ikke tale om, at Risø har foretaget voldsomme udvidelser af den ene eller den anden art.

Jeg skal slutte med disse bemærkninger. Jeg er efter den debat, der har været, taknemlig for den drøftelse, der fandt sted her, for de synspunkter, der blev trukket frem, for den meget stærke fremhæven af naturvidenskabsmændenes synspunkter; dertil kunne have været føjet de synspunkter, som også Industrirådet gav udtryk for i en offentlig udtalelse fra omtrent samme tidspunkt. Jeg tror, det er rigtigt, som der er givet udtryk for fra mange sider, at Risø nu virkelig får arbejdsro, og alle vi, der kender Risø, ved, at man ikke på Risø vil misforstå „arbejdsro“ og sætte det lig stagnation.

Det er en vældig udvikling, der skal følges med i, både videnskabeligt og teknisk. Det har man gjort hidtil, det vil man også fortsat gøre, men jeg tror, det er meget afgørende, som man også sagde det i industrifolkenes henvendelse til os, at der nu bliver givet mulighed for, at forsøgsstationens ledelse i det rette arbejdsklima kan tilrettelægge de kommende års virksomhed. Nu får vi altså i løbet af meget kort tid den femårsplan, som er blevet udarbejdet for-

[Undervisningsministeren.]

bløffende hurtigt, efter at dens forudsætning var klar, og så vil der dermed være givet et godt grundlag for Risøs arbejde i de kommende år.

Johan Philipsen: Når ministeren spørger, om vi fastholder og står på atomkraftudvalgets beretning, så beder jeg lægge mærke til, at jeg har sagt, det er ingen bibel. Jeg er i hvert fald meget hurtigt gået væk fra atomkraftudvalgets beretning. Jeg har bedt ministeren lægge mærke til, hvad de økonomiske professorer har skrevet til afslutning. Så har jeg peget på naturgasområdet. Jeg har ved denne lejlighed også peget på den begyndende standardisering af et håndværksområde; vi har hidtil ganske vist haft et håndværksområde i stor skala på fabrikkerne, men det har alligevel i sin egentlige form været et håndværksområde med separate tegninger for hver eneste maskine og alt, hvad dertil hører. Den situation tror jeg altså ikke på holder alverdens længe ud i fremtiden. Dertil skal knyttes et andet forhold. Det har ikke været os muligt at få fremdraget nogen regnskaber for atomkraftværker i drift eller for, hvor stor en del af året der har været brug for dem.

Jeg har for så vidt ingen yderligere bemærkninger til ministerens sidste ord, hvor han sammenligner Risøs udgifter med universiteternes. En af de ting, jeg har glædet mig over, er da, at man for så vidt indirekte har anerkendt vore synspunkter. Vi fik købt en vogn vel stor, men så må det altså forblive derved indtil videre. Jeg er enig med ministeren i hans syn på undervisning osv., men jeg tror nok, vi får svært ved at fastholde det tempo, vi har haft de senere år; hvis vi skal blive ved med at tredoble og firdoble det hidtidige tempo, taber vi pusten.

Så har jeg et par enkelte ting, jeg gerne vil have sagt. For det første som svar på denne sætning: vi kan ikke tage sådan en debat hvert år. Vi har inden for venstre gjort os ganske klart, inden vi rejste debatten, at en debat om et enkelt område, den skal gå i dybden ét år; ellers kan man fortsætte hvert år, og så gør man fortræd.

Må jeg så om femårsplanen også forhåbentlig vældig klart få sagt: hvis man opfatter den som en plan i dette ords egentlige

betydning, så lider man igen skuffelser. Det kan højst blive en prognose for de sidste 4 af de 5 år og en plan for det første år. Det skal nok vise sig at blive en bugtet vej fremover, men planen og kravene om planen har efter min mening værdi, fordi den tvinger alle til at trække fremover, og den vil få den sidevirkning, at der bliver en meget bedre mulighed for folketinget til at følge med i og vurdere de ændringer, der sker. Her vil jeg gerne drage en parallel. Jeg har i udvalget efterlyst den beretning, der kommer fra det svenske rigsdagsudvalg — formodentlig om lang tid. Når jeg har læst den engang til sin tid, formoder jeg, at jeg vil lægge den bort med omtrent følgende ord: nå, det var altså historien om, hvordan det gik under de forudsætninger og de ustandselige ændringer af forudsætningerne; det er der ingen grund til at opholde sig mere ved. Men hvad der også var i mine tanker med hensyn til planen, det var, at jeg, når jeg har læst den, antagelig må føje til: men jeg ser et direktionskontor, der var meget hurtigt til at sætte nye signaler ud fra de ændrede forudsætninger. Derfor beder jeg om, at det ikke bliver opfattet sådan, at kravet fra venstres side om en plan betyder en fastlåsning 5 år ud i fremtiden, for så ville vi efter min mening ende i noget helt forfærdeligt noget.

Så vil jeg gerne sige noget om hensynet til medarbejderne på Risø. I mine tanker har jeg de falske forventninger, som vi desværre har været med til at skabe fra elværkernes side, hvad jeg har måttet skrive for åbent tæppe ved denne lejlighed. Der er også indirekte et væsenshensyn til medarbejderne. Når jeg ser på mine medarbejdere, så vil jeg gerne stille store krav til dem, men jeg er hundeanngst for at opstille mål for dem, som de ikke kan opfylde, for så ved jeg, at der kommer en dag, hvor jeg må skuffe dem. Det er det, vi i fællesskab har gjort med vor nationale forfængelighed. Det er både fra industriens og fra elværkernes side desværre på et alt for sent tidspunkt blevet sagt, hvad man mente, og et bekvemmelighedssynspunkt, der jo altid er lidet flatterende, har alt for længe holdt os tilbage, idet vi godt kunne have sagt på et tidligere tidspunkt af hensyn til det tunge ansvar ved beslutningen om

[Johan Philipsen.]

at bygge et kommende atomkraftværk, at vi nok, når vi kommer til det endelige valg, vil træffe det valg, at vi køber den fabrik, der har nogen og en væsentlig erfaring. Og så i øvrigt om det spørgsmål, hr. K. Helveg Petersen rejste, idet han om mindretallets formulering i punkt 3 i beretningen bruger udtrykket: det lidt for bastante. Bag vort synspunkt — det har jo to sider — ligger dels ønsker med hensyn til regnskabsoplysningerne fra Risø — og vi har brugt vendingen „i det væsentlige“; vi kunne akkurat lige så godt have brugt vendingen „i grove træk“ — dels ønsket om, at man skal sige til virksomhederne, at de selv skal betale noget, hvis de får foretaget forskning, de har gavn af.

Der ligger her det bestemte synspunkt, at hvis vi har de to ting, så kan vi sikre os, at bekvemmelighedssynspunktet ikke plager os også ud i fremtiden, bekvemmelighedssynspunktet forstået på den måde, at virksomhederne, både elværkerne og industrien, siger: ja, det koster os ikke vore penge; kommer der noget fornuftigt ud af det, så er det godt, og kommer der ikke noget, så koster det os ikke noget. Det er vi angst for, og derfor har vi sat dette ind, også med tankerne på en eventuel ny situation. Når der er gået 10 år, så er det min overbevisning, at disse første 10 år i Risøs historie vil vi omtale på følgende måde: nå ja, det var jo starten! Men min forventning er for så vidt, at udviklingen hurtigt vil tvinge os derhen, at vi enten siger: vor del af et fælles forskningsarbejde på dette område eller subsidiært siger: nogen virkning for Danmark på dette område, og så en drejning bort fra de emneområder, hvor der ikke er så rige muligheder!

Jeg vil også gerne have sagt, at med i vore tanker omkring betalingen fra virksomhederne og omkring regnskabspligten var også den måske kommende situation, at danske industrivirksomheder i bred masse drukner Risø i anmodninger, og så kommer der jo et punkt, hvor kravet om at vælge bliver endnu sværere, end det er i øjeblikket. Til den brug var de to punkter fornuftige elementer at have for at kunne sortere de krav fra, der er stillet af bekvemmelighedshensyn.

Jeg har yderligere én ting at skrifte over for ministeren, selv om jeg næsten er ked af at måtte sige det. Ministeren siger: plan afleveret fra elværkerne som forudsætning for, at Risø går videre. Det er korrekt, det har jeg intet at indvende imod. Men dette var altså min fortælling om vor del af ansvaret for, at vi af bekvemmelighedshensyn ikke sagde det åbent, vi burde have sagt for år tilbage.

Undervisningsministeren (*K. B. Andersen*): Jeg skal blot gøre et par enkelte bemærkninger mere. Hr. Johan Philipsen bad mig hæfte mig ved, hvad de to økonomiske professorer havde sagt i deres særlige udtalelse i atomkraftudvalgets betænkning. Det har jeg også i høj grad gjort, men det fremgår jo af det, de to økonomiske professorer siger, når de sådan skal til at samle sig om en konklusion, at det må i nogen grad bero på et skøn, i hvilket omfang det er fordelagtigt at foretage en forskydning af udbygningsstrukturen. Altså, man gennemgår forholdene, men i det øjeblik man skal til at træffe en afgørelse, en konklusion, bliver det en nok så blød konklusion, hvad det begribeligvis må blive, fordi der både er tale om stadige ændringer vedrørende de traditionelle energikilder og stadige ændringer i prisen for udbygning af kraftværkerne.

Så nævnte hr. Johan Philipsen — og det kan vi ikke klare her, men det skal jeg få klaret ved først givne lejlighed — at det skulle være vanskeligt at få tal fra atomkraftværker i drift. Jeg er mig ikke bekendt, at vi har været stillet over for et krav på dette område, som vi ikke har kunnet imødekomme, men nu skal jeg i hvert fald sørge for, at hr. Johan Philipsen får de tal, der selvfølgelig kan fremskaffes uden større besvær.

Så var jeg meget taknemlig for bemærkningerne om femårsplanen, at det for de sidste 4 års vedkommende højst kunne blive en prognose. Det er den samme opfattelse, jeg har givet udtryk for. Når jeg før nævnte dette med femårsplanen så omhyggeligt, som jeg gjorde, var det, fordi det har været sagt meget stærkt, at man ikke ville lave den lovede plan, og over for det synes jeg det var rigtigt at gøre opmærksom

[Undervisningsministeren.]

på, at denne plan kom i samme øjeblik, den overhovedet kunne komme.

Jeg må foreløbig henholde mig til den atomkraftudvalgsbetænkning, der nu foreligger, hvor man udtaler sig på den linje, som jeg nævnte før, og hvor der står en lang række ledende industrifolk og elværksfolk bagved, og hvor man jo siger — og det mener jeg er noget meget væsentligt — at udviklingen på atomenergiområdet foregår i et så voldsomt tempo, at Risø til enhver tid må søgte for at have kendskab til den nyeste udvikling på feltet uanset de dispositioner, som øjeblikkeligt kan være rigtige ud fra rentabilitets- og andre lignende synspunkter.

Jeg skal ikke her komme ind på spørgsmålet om regnskaberne. Der har jo ikke i udvalget været uenighed om, at hvad der med rimelighed kan fremskaffes af klarhed på dette punkt, skal fremskaffes, men jeg har været med til at advare imod, at man siger det så håndfast, som det på et vist tidspunkt blev sagt i vore drøftelser: at vi hvert år skulle specificere ud, hvad erhvervslevet netop i det givne år havde haft af nytte. Det er klart, at det ikke kan gøres, og det ville være forkert, hvis man gav tilsagn om at give sådanne tal, for de ville ikke være rigtige og rimelige.

Så blot en bemærkning i anledning af hr. Johan Philipsons ord om, at vi ikke skal have debat hvert år. Jeg synes, vi har haft en dybtgående debat, og jeg er glad for, at vi nu ligesom kan gøre boet op. Det, jeg navnlig er glad for, er, at debatten her i dag — sådan har jeg i hvert tilfælde følt det — har været ført i en atmosfære ganske vist af usikkerhed på en række punkter over for både udvikling og måden, vi har grebet det an på, det er da klart, men i en atmosfære af tillid og ikke i en atmosfære af mistro. Det er jeg meget glad for, og det tror jeg også vil have betydning for det fortsatte arbejde på Risø.

(Kort bemærkning).

Johan Philipsen: Jeg vil helst være fri for at se ministeren fremskaffe tal. Se, det ligger jo sådan, at de første tal, de er uanvendelige; de er så fyldt med statsligt betalte udviklingsomkostninger, statslige subsidier af enhver art, at de er uanvende-

lige til vurdering af, hvorvidt det på ganske normal forretningsmæssig basis kan betale sig at bygge atomkraftværker i Danmark. Det er det, der gør vurderingen så forfærdelig vanskelig, og jo dybere vi er kommet i dette virvar af 7-8 forskellige statssubsidier, jo mere betænelige bliver vi, for det er det alternativ, vi ikke gerne vil ud i: vandringen til det danske folketing om betaling af en bet på 200-300 mill. kr., som vi måske burde have kunnet undgå.

Undervisningsministeren (K. B. Andersen): Jeg tror nu nok, jeg alligevel gerne vil have lov til at fremskaffe de tal; så kan vi jo sammen prøve at kigge nærmere på dem. Men det, der får mig til at bede om ordet igen, var kun dette, at når hr. Johan Philipsen siger: disse tal er så inficerede af offentlige subsidier, så er det jo rigtigt, og jeg synes kun, at det er rigtigt at sige det. Men jeg tror ikke, jeg siger det for stærkt, når jeg siger, at der er ikke et land, som vi kan sammenligne os med — for slet ikke at tale om et større land — der ikke har ment, at det også var en offentlig opgave at gå ind i den forskning, det her drejer sig om, og som ikke har taget denne opgave op, og det kan jo også sige noget for vores vedkommende. Det er klart, at det giver mindre rene tal af den art, som hr. Johan Philipsen talte om; men som sagt, alle de lande, vi kan sammenligne os med, har også anset det som en væsentlig offentlig opgave at gå ind i denne forskning.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslag til folketingsbeslutning, sålydende:

„Folketinget tager beretning om atomenergikommissionens virksomhed i tiden fra 1. april 1965 til 31. marts 1966 til efterretning“.

vedtoges uden afstemning.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling

vedtoges uden afstemning.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udbygning af Københavns Teknikum.

(Lovforslaget (nr. 97) findes i tillæg A. sp. 2109, fremsættelsen i tidenden sp. 1699).